

Dopalacze – potoczna nazwa różnego rodzaju produktów zawierających [substancje psychoaktywne](#). Spożycie ich ma na celu wywołanie w organizmie jak najwierniejszego efektu [narkotycznego](#).

Występowanie tzw. dopalaczy ma charakter ogólnoświatowy. Istnieją od co najmniej połowy lat 80. XX w., w [Stanach Zjednoczonych](#), [Kanadzie](#), [Australii](#) i w większości krajów [Unii Europejskiej](#).

Skład chemiczny

Środki tego rodzaju są produkowane głównie po to, aby ominąć obowiązujące zakazy antynarkotykowe, stąd ich skład chemiczny ulega ciągłej ewolucji. Ponadto producenci tego rodzaju środków nie podają zwykle ich pełnego składu chemicznego, zaś potencjalnych związków chemicznych o działaniu psychoaktywnym, które stosunkowo łatwo jest otrzymać, jest co najmniej 12 tysięcy. W literaturze na temat składu dopalaczy pojawiają się także przypuszczenia, oparte na ogólnej wiedzy o znanych ludzkości związkach chemicznych i roślinach wywołujących określone efekty narkotyczne. W [Unii Europejskiej](#) w latach 90. XX wieku [Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii](#) (EMCDDA) wdrożyło system wczesnego ostrzegania, który gromadzi informacje z poszczególnych krajów i wydaje rekomendacje wprowadzenia (bądź nie) zakazu produkcji i użycia nowych, pojawiających się na rynku substancji psychoaktywnych. Do końca 2009 roku system ten odnotował 90 różnych związków chemicznych.

Generalnie komercyjne postacie dopalaczy można podzielić na 3 grupy:

- środki pochodzenia głównie roślinnego (susze, kadzidełka), które stosuje się tak jak tytoń (pali w fajkach, czy wykonuje z nich tzw. skręty) lub spala w pomieszczeniu tak jak [kadzidełka](#), mające w sposób legalny powodować efekty zbliżone do palenia [marihuany](#) czy [opium](#)
- środki pochodzenia głównie syntetycznego, sprzedawane w formie tabletek (tzw. *party pills*) lub proszków w torebkach, które zawierają zazwyczaj rozmaite mieszanki różnych grup związków działających psychoaktywnie: [stymulantów](#), [opiodów](#), [halucynogenów](#), [dysocjantów](#), [empatogenów](#) itp.;
- środki syntetyczne zawierające jedną, konkretną substancję, która (jeszcze) nie jest zakazana, sprzedawane w postaci znaczków do lizania, małych pigułek i w innych formach; środki te są stosunkowo najmniej popularne.

Mieszanki typu *spice*

Opakowanie jednego z produktów typu *Spice* – *Spice Diamond*

Stosunkowo najlepiej przebadane są susze i mieszanki roślinne typu *Spice*, które na rynku europejskim pojawiły się około 2004 roku.

Grupa badaczy z Centrum Medycznego [Uniwersytetu we Fryburgu](#) opublikowała w sierpniu 2010 obszerny raport z własnych i wcześniejszych analiz składu 140 mieszanek typu *Spice* sprzedawanych w latach 2008-2009 legalnie w Niemczech jako kadzidełka lub rzekome nawozy do roślin doniczkowych.

Party pills

Przykładowe formy party pills

Party pills przyjmują zwykle postać tabletek lub kapsułek i ich głównym przeznaczeniem jest poprawa nastroju oraz ułatwienie znoszenia wysiłku fizycznego na imprezach tanecznych. Przez długi czas najbardziej popularne były tabletki *Ecstasy*, zawierające głównie pochodną [amfetaminy](#). – [MDMA](#). Po wpisaniu w 1985 r. MDMA na listę zakazanych przez [ONZ](#) substancji psychotropowych, w latach 90 XX w. na rynku zaczęły pojawiać się produkty *Ecstasy*-podobne, które nie zawierały jednak MDMA.

Sytuacja prawna na świecie

W związku z szybkim rozwojem wielu nowych substancji psychoaktywnych w wielu krajach nie ma legislacji umożliwiającej skuteczną kontrolę lub zakaz ich dystrybucji. Często zjawiskiem w wielu krajach jest szybka reakcja producentów tych środków, mająca na celu ominięcie dopiero co wprowadzanych zakazów.

Tradycyjnie, większość krajów ogranicza się tylko do uzupełniania list konkretnych substancji psychoaktywnych w miarę tego jak pojawiają się one na rynku. W [Niemczech](#), [Kanadzie](#) i [Wielkiej Brytanii](#) stosuje się zasadę stałej obserwacji rynku i stosunkowo szybkiego, systematycznego dopisywania do listy zakazanych substancji, tych które zaczynają powodować zauważalne negatywne efekty społeczne. Takie przepisy prawne są łatwe do ominięcia przez wprowadzanie na rynek prostych [analogów](#) już zakazanych substancji psychoaktywnych.

Sytuacja prawna i społeczna w Polsce

W Polsce dopalaczami są nazywane produkty zawierające [związki](#) stanowiące pochodne zakazanych substancji psychoaktywnych (np. [amfetaminy](#)) lub preparaty

ziołowe zawierające [związki halucynogenne](#). Stopień ich szkodliwości na zdrowie i potencjał uzależniający jest przedmiotem badań i analiz, które jednak ze względu na liczbę znanych i ciągle wynajdowanych substancji psychoaktywnych, nie nadążają za zmianami ich składu przez producentów.

Dodatkowo, dopalacze wprowadzono do obrotu jako "produkty kolekcjonerskie, nie nadające się do spożycia", w związku z czym z czysto formalnego punktu widzenia nie podlegały one kontroli Państwowej Inspekcji Farmaceutycznej. Substancje w nich zawarte nie znajdowały się na liście środków zakazanych ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii, więc mogły być sprzedawane w legalnie działających sklepach.

Większość sprzedawanych w Polsce dopalaczy przypominała wyglądem i specyfiką działania produkty typu *Spice*. Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu [narkomanii](#) z 20 marca 2009 zwiększyła listę zakazanych substancji o kilkanaście, które na podstawie danych z innych krajów oraz wyrywkowych badań własnych podejrzewano o obecność w produktach sprzedawanych w Polsce.

Nowelizacja, która była pierwszą ogólnopolską próbą ograniczenia legalnego handlu dopalaczami w Polsce okazała się niewystarczająca – producenci szybko zastąpili wyłączone substancje innymi. Wg danych Ministerstwa Zdrowia nowelizacja nie przyniosła żadnego efektu. Wg danych tych w lutym 2009 działały w Polsce 42 sklepy z dopalaczami, w lipcu 2010 było już ich ok. 260, natomiast w ramach akcji z października 2010 zamknięto ich ponad 1300.

Na początku października 2010 roku, na podstawie wydanej na wniosek minister zdrowia [Ewy Kopacz](#), kontrowersyjnej z prawnego punktu widzenia decyzji [Głównego Inspektora Sanitarnego](#), w całej Polsce zamknięto i opieczętowano większość obiektów, które prowadziły sprzedaż dopalaczy.

Wg danych z Centrum Kryzysowego Ministerstwa Zdrowia, akcja zamknięcia sklepów przyniosła znaczący efekt zmniejszenia hospitalizacji na oddziałach toksykologicznych w całej Polsce. Wg tych danych do 18 października 2010 było 304 hospitalizacji z podejrzeniem zatrucia dopalaczami i 18 zgonów, przy czym ze względu na nieznaną skład dopalaczy nie da się tych wszystkich przypadków powiązać z tymi środkami ze 100% pewnością, a jedynie można to z bliżej nieokreślonym prawdopodobieństwem podejrzewać. Z ogólnej liczby przypadków hospitalizacji 173 miało miejsce od 1 września do 14 października i tylko 16 od 14 do 18 października, co wskazuje na skuteczność akcji zamykania sklepów.

Kilka dni po akcji zamykania sklepów, w trybie pilnym trafił do [Sejmu RP](#) projekt ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej, w której m.in. zdelegalizowano wytwarzanie, handel i reklamę wszelkich *środków zastępczych*, które zdefiniowano jako:

substancję pochodzenia naturalnego lub syntetycznego w każdym stanie fizycznym lub produkt, roślinę, grzyba lub ich część, zawierających taką substancję, używane zamiast środka odurzającego lub substancji psychotropowej lub w takich samych celach jak [środek odurzający](#) lub substancja psychotropowa, których wytwarzanie i wprowadzanie do obrotu nie jest regulowane na podstawie przepisów odrębnych

Pod powyższą definicję można jednak podciągnąć prawie każdą substancję, którą człowiek jest w stanie się odurzyć, a więc także te powszechnie dostępne, np. herbata, czekolada, gałka muskatołowa, syrop przeciwkaszlowy, klej. Stąd wątpliwości natury prawnej.

8 października 2010, nowelizacja, po odrzuceniu większości poprawek opozycji została przez Sejm przyjęta niemal jednogłośnie, po czym trafiła do [Senatu](#).

W opinii wydanej przez Biuro Legislacyjne Senatu nowelizacja zawiera szereg wad prawnych. Mimo to, Komisja Zdrowia oraz Komisja Praw Człowieka zdecydowała o wniesieniu pod głosowanie i przyjęcie nowelizacji bez poprawek.

Nowelizacja, po zaakceptowaniu przez Senat RP została przesłana do kancelarii Prezydenta RP, [Bronisława Komorowskiego](#), gdzie jest badana pod względem konstytucyjności. Prezydent oświadczył, że zależnie od wyników tego "badania" podejmie decyzję o podpisaniu, zgłoszeniu do [Trybunału Konstytucyjnego](#), bądź zawetowaniu jej. 8 listopada 2010 Bronisław Komorowski podpisał nowelizację.

W oparciu o WWW.wikipedia.org

opracowała: Katarzyna Misiak